

The kaiser: New research on Wilhelm II's role in Imperial Germany

A. Mombauer en W. Deist

Boeken - 20 januari 2005

(20-01-2005) Eerder dit jaar werd de beroemde historicus John Röhl geëerd met een feestbundel ter ere van zijn 65e verjaardag. 'The Kaiser: New research on Wilhelm II's role in Imperial Germany' is een echte feestbundel, rijk gevuld met twaalf mooie bijdragen over de laatste Duitse keizer. De bundel is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in hoe deze monarch - over wie de eigenaardige anekdotes zich opstapelen - wetenschappelijk geïnterpreteerd moet worden.

Door Ismee Tames

De vraag die in de bundel centraal staat, is in hoeverre Wilhelm II nu werkelijk de grote baas was tijdens de laatste jaren van het Duitse keizerrijk. In de wetenschap, en dus ook in deze bundel, is men het niet eens over het antwoord op deze vraag: Twee historici die een bijdrage leverden aan de bundel, Holger Afflerbach en Isabel V. Hull, bekijken bijvoorbeeld allebei een heel ander aspect van Wilhelm II en komen zo tot verschillende conclusies.

Afflerbach schrijft dat men momenteel aanneemt dat Wilhelm tijdens de Eerste Wereldoorlog eigenlijk geen macht meer had. Zelfs Röhl, de grote Wilhelm-biograaf, noemt hem een 'schaduwkeizer'. Maar klopt dit wel? Afflerbach laat zien dat de keizer, bekend als een man met iedere dag een andere mening, wel deed of hij hoogste bevelhebber was, maar uiteindelijk door zijn eigen militairen zelfs niet op de hoogte gehouden werd van de operaties. De invloed van Wilhelm II lijkt daardoor sterk beperkt. Maar wellicht moet de taak van de keizer ook meer in politiek leiderschap worden gezocht? De integratie van politiek, leger en marine bleek echter ook geen succes. De macht van de keizer blijkt ergens anders te zitten: het was Wilhelm II die persoonlijk de hoge functies in het leger en de politiek verdeelde onder zijn vertrouwelingen. Zo was uiteindelijk toch weer iedereen aan hem verbonden. In een hilarische passage legt Afflerbach uit dat we de keizer pas begrijpen als we hem beschouwen als een toneelspeler: of hij nu de soldaat-keizer was of de vredeskeizer, de beschermer van de man in de straat of

de hoeder van de conservatieve macht, zolang hij maar in de schijnwerpers stond was het goed.

Isabel Hull laat echter zien, dat het Wilhelm II ook om de inhoud van beleid en strategie te doen was. Zij meent dat de rol van Wilhelm tijdens de Eerste Wereldoorlog begrepen moet worden vanuit de tegenstelling tussen militaire cultuur en monarchie. In haar bijdrage is Wilhelm veel minder clownesk. Hij moest de man zijn die de staat en het leger bij elkaar hield. Dat mislukte. De militairen gingen zoveel mogelijk hun eigen gang en handelden vanuit hun militaire ethos. Ook wanneer dit ethos een gevaar werd voor het voortbestaan van de monarchie die zij eigenlijk geacht werden te verdedigen. Wilhelm II houdt bijvoorbeeld zo lang mogelijk de door Ludendorff verlangde onbeperkte duikbootoorlog tegen. Niet omdat hij bang is, zegt Hull, maar in een poging om gevaarlijke acties te voorkomen die de militairen ingegeven worden door hun specifieke militair-culturele ethos. Ludendorff wil *bis zum bitteren Ende* gaan: liever ondergang dan nederlaag! Maar Wilhelm wil zijn kroon behouden. Door deze verschillende rationaliteiten ging de twee-eenheid van monarchie en leger tijdens de Eerste Wereldoorlog ten gronde. Duitsland verloor de Eerste Wereldoorlog en Wilhelm leefde nog ruim twintig jaar in Nederland. Buiten de schijnwerpers.

Waardering

De bundel 'The Kaiser: New research on Wilhelm II's role in Imperial Germany' is bedoeld en ook uitermate geschikt voor iedereen die inzicht wil krijgen in de laatste jaren van het Wilhelminische rijk. Wie hapklare en definitieve antwoorden wil, moet zijn heil elders zoeken.

Ismee Tames maakt deel uit van het Graduiertenkolleg van het Duitsland Instituut Amsterdam. Zij schrijft een proefschrift over het Nederlandse politiek-culturele debat over Duitsland in de Eerste Wereldoorlog.

- Mombauer, A. and W. Deist (eds.), *The Kaiser: New research on Wilhelm II's role in Imperial Germany* (Cambridge University Press; Cambridge 2003) ISBN 0521824087

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/2591/the-kaiser-new-research-on-wilhelm-iis-role-in-imperial-germany>